

HON KALLADES
DAISY

ATT FINNA EN FARMOR

PRINSESSAN CHRISTINA
FRU MAGNUSON

I SAMARBETE MED CARL OTTO WERKELID

BONNIER FAKTA

KAPITEL 1.

VAD VISSTE JAG OM FARMOR?

I FARFARS VÅNING på Slottet i Stockholm hängde ett porträtt i helfigur av en ung kvinna iförd gul klänning – det var det första man såg när man kom in i salongen. Otaliga gånger har jag betraktat det, men jag kan inte minnas att farfar och jag någonsin talade om det. Porträttet fanns där, man kan säga att det dominerade rummet, men vi talade aldrig om vare sig målningen eller den avbildade unga kvinnan. Det är egentligen egendomligt; vi delade intresset för konst, men – än viktigare – kvinnan i gul klänning angick oss ju båda.

Om nu porträttet kan sägas ha dominerat det trivsamt inredda rummet, kom det också att präglade min bild av min farmor Margareta. När Oscar Björck 1909 signerade sin målning var hon tjugoåtta år gammal, gift med farfar, kronprins Gustaf Adolf, sedan fyra år, tvåbarnsmor och sedan två år kronprinsessa. Hon var i full färd med att göra sig hemmastadd i sitt nya land och i sina nya uppgifter, ambitiös, ivrigt verksam. Hon hade just återvänt från Dalarna där hon givit namn åt och invigt en vårdanstalt för sjuttio tuberkulösa barn. Hon hade börjat ta sånglektioner och besökt Svenska Slöjdföreningens konstindustriutställning på Djurgården. Dessutom hade den ryske tsaren Nikolaj II och hans hustru Alexandra, som var farmors kusin, avlagt besök i Stockholm.

Konstprofessorn Oscar Björcks porträtt av min farmor, signerat 1909, målades på plats i Gröna salongen på Slottet där det sedan kom att hänga fram till farfars, Gustaf VI Adolfs, död 1973. Målningen, mycket vacker, har präglat min bild av farmor och var länge nästan det enda jag kände till om henne.

Med det jag numera vet om farmor kan jag tänka mig att professor Björck kan ha haft vissa problem med att få sin modell att stå stilla några längre stunder i taget. Dessutom vet jag att hon mycket hellre var den som avbildade än lät sig avbildas. Hon är vacker i sin guldgula långklänning, håret är uppsatt i för tiden moderiktiga valkar och hon har varit sparsam med smycken. Blicken möter inte betraktaren. Hon tittar åt sidan, lite i fjärran, precis så som jag nu har förstått att hon så gott som alltid gjorde. Det finns nästan inte ett fotografi där hon ser in i kameran, istället väljer hon att titta på någon annan eller i annan riktning, som om hon ville rikta uppmärksamheten bort från sig själv.

Platsen, som jag så väl känner igen, är just Gröna salongen i den våning hon själv med stort intresse tillsammans med farfar hade inrett några år tidigare. I arkivet har jag funnit ett brev, daterat den 18 april 1905, som farfar skrev till sin blivande hustru där han bekräftar att de kommer att få den stora våning hon sett en ritning på. Han tillägger att det tyvärr kommer att ta två år innan våningen står klar, under tiden får de bo i en gästvåning.

Av andra brev framgår att de, på var sitt håll, börjar leta lämpliga möbler och inredningsdetaljer. Den 2 maj 1905 skriver farfar att han, tillsammans med »*uncle Eugen*«, tänker ge sig ut på stan för att se ut möbler och glas, också för Sofiero. Han tillägger, med aningen bekymrad humor, att han av breven förstått att hennes garderob kan bli en fråga för sig eftersom hon verkar ha väldigt mycket kläder: »*You really do seem to get lots of clothes, my darling ...*« Han tillfogar att han befarar att han måste låta bygga ett särskilt hus på Sofiero »*for all your clothes!!*«

Så farligt blev det ju inte. Farfars oro handlade nog mest om ovana

vid att tänka på vad själva tiden och kunglig konvensans och representationsplikter krävde av kvinnliga familjemedlemmar. Uppvuxen som han var med två bröder och en ofta frånvarande mor, och efter att ha fått en militär utbildning, hade hans värld dittills naturligtvis mest haft en maskulin prägel.

Det tidstypiskt tunga och mörka oskarianska stilideal som dittills gällt på Slottet skulle med farmors ankomst få sin utmaning. Blommiga kretonger, många växter och vaser, vackra färger och så mycket ljus som möjligt med tanke på att våningen var inrymd i den solfattiga norra delen, så var tanken. Inte minst viktigt var att våningen skulle bli barnvänlig, naturligtvis inte i den mening vi i dag lägger i begreppet, men på ett sätt som ändå tog sikte på ett hem för hela familjen, den familj som hade tagit form då Oscar Björck stod vid staffliet. Min pappa, Gustaf Adolf, i familjen kallad Edmund, och hans bror Sigvard fanns, och några månader in på nästa år skulle de få en lillasyster, Ingrid. Farmor hade lagt sig vinn om att barnkammardelen skulle vara av modernt snitt och med tanke på att barnaskaran kom att växa med ytterligare två, Bertil och Carl Johan, blev den väl tilltagen. Efter hand annekterades även några rum ovanpå själva våningen.

Efter djupdykningarna i arkivet har det framgått med tydlighet att barnen, främst genom farmors moderna idéer, på ett helt annat sätt än som varit brukligt fick stor uppmärksamhet. Faktum är att en av de sista angelägenheter farmor kom att ägna sig åt i livet handlade om barn. Våren 1920 arrangerade Föreningen för svensk hemslöjd en utställning i Stockholm som gav exempel på hur moderna barnkammardinredningar kunde se ut. Farmor hade bidragit med idéer och deltagit

Familjebild från 1917: farmor med min pappa, äldste sonen Gustaf Adolf, och enda dottern Ingrid på vardera sidan. I soffan sitter farfar med nästan nyfödde Carl Johan i knäet och mellanbröderna Bertil och Sigvard bredvid sig.

i planeringen med liv och lust, och hon besökte förstås utställningen men kunde sedan inte åka över till London där den skulle ingå i en stor inredningsutställning på Olympia. Varför?

EFTER HAND SOM jag suttit i Bernadottebibliotekets forskarrum på Slottet och tagit del av allt det material som finns – framför allt visade sig familjearkivet vara en guldgruva – har jag insett att mina kunskaper om farmor varit ytterst knapphändiga. Förenklat kan man väl säga att jag känt till ramen men inte haft någon större kännedom om själva motivet. Ramen var given, att hon dog – plötsligt – 1920 och efterlämnade fem barn och min farfar. Vad hade hänt?

Senhösten 1919 hade hon fått smärtor i öron och käkar, och i december opererades hon på Sabbatsbergs sjukhus för en svår öroninflammation. Julen tycks ha firats som vanligt men farmor tillfrisknade inte som hon skulle. I hennes sista klippalbum, daterat 1920, inleds året med några fotografier där hon ligger till sängs med något som ser ut som stora vaddomslag kring öronen. Bilderna är av privat karaktär, interiören är farfars och farmors sovrum på Slottet, det kan nästan inte vara någon annan än farfar som har tagit dem.

I februari blev hon bättre och i mars visar hon egna målningar i en utställning på Nya Idun, en kvinnoförening bildad som pendang till herrsällskapet Idun. Strax därpå får hon vattkoppor, också det i en besvärlig variant. I akt och mening att vila ut efter allt detta tog hon i början av april sin minste, Carl Johan, och lite färg och penslar med sig till ett pensionat i Leksand där farfar besökte henne. Också pappa och Sigvard, äldste och näst äldste sonen, åkte upp dit från Lundsberg,

Kairo tidigt på året 1905 – nyförlovade!
Hon som skall bli min farmor skriver hem till
sin väninna att hon är mycket tacksam mot
Kairo – och förresten mot hela Egypten.

Tågresan upp från Malmö till Stockholm tog tid för det nygifta hertigparet av Skåne. Programmet föreskrev stopp för hyllningar vid åtskilliga stationer då de fick lämna den girlandprydda kungliga vagnen och lyssna till tal och fanfarer. Här har man hunnit till Nässjö. Daisy var tagen efteråt, och förvånad över att hon hade förstått en del av de högtidliga välkomsthälsningarna.

KAPITEL 9.

FARMOR OCH GRANNY – ETT KUSINSAMTAL

MIN FASTER INGRID måste ha varit oerhört lik sin mamma – den tanken, om än inte klart formulerad, har jag nog alltid haft. Nu, efter all spaning i spåren efter farmor, tror jag att hon verkligen ville vara lik sin mamma, att hon i mycket eftersträvade det. I en soffa på slottet Graasten i Danmark prövar jag tanken i samtal med mina kusiner, drottning Margrethe och prinsessan Benedikte. Jag har nyss kommit dit, det är en vacker dag i tidiga augusti och jag är mycket glad över möjligheten att under några dagar få umgås med kusinerna med farmor i centrum för samtalen.

»Granny«, säger Benedikte och skrattar, »alltid Granny för oss. Strävade Mor efter att vara lik sin mamma, som du säger? Över huvud taget tror jag att förhållandet mellan Granny och alla barnen var starkt, mycket starkt. Jag har alltid tänkt på eller haft intrycket av henne som rättvis, och det är något som barn är lyhörda för, kanske särskilt i en större syskonskara.«

Graastens slott på södra Jylland blev sommarslottet framför andra för kung Frederik och min faster, drottning Ingrid. Traditionen har fortsatt; drottning Margrethe tillbringar sommarferien här, ofta i sällskap med sin syster Benedikte och ibland också med yngsta systemen Anne-Marie, som dock saknades vid mitt besök.

Margrethe och hennes familj, med tydlig glädje, upprätthållit familjetraditionen. I den ingår att hålla blomsteranläggningarna i den omgivande parken i bästa skick. Benedikte berättar att det i slutet av trettio-talet, när föräldrarna kom hit, bara fanns träd – och väldigt många träd – i slottsparken.

Faster Ingrid tog omedelbart itu med att gallra ut trädbeståndet för att anlägga blomsterrabatter, och då följde hon helt och hållet sin mors idéer när det gällde komposition och kombinationer. Till det kom att faster Ingrid själv hade en utpräglad estetisk smak och känsla. De mycket vackra planteringar man kan se här i dag är i stort sett precis så som de var efter faster Ingrid, som alltså fick sextiofem år här på Graasten.

VI ÄR PÅ väg genom parken bort mot det kusinerna sedan barnsben kallar *Det lille hus*. »Det finns de som envisas med att kalla det *legehus* men det gör alltså inte vi. Det är *Det lille hus*«, fastslår Daisy.

Huset är en lång, låg länga som en gång i tiden var bostad för två familjer som arbetade här men som, om inte till namnet så till gagnet, blev en lekstuga för Daisy, Benedikte och yngsta systemen Anne-Marie. Där, visar det sig, väntar en överraskning: rummen är praktiskt taget fyllda av möbler, föremål, porslin och köksredskap ...

»Och det mesta kommer från stora lekstugan på Sofiero! Jo, så är det. Soffan, bordet där, stolarna, hyllor, bakkbordet, kaffeservisen, skålar. Mor tog det med hit från Sofiero, och för oss systrar blev det ju allt intressantare med tiden när vi tänkte på att det var en viktig del av Mors och hennes bröders barndom.«

